

AMCHAM SERBIA

A LEADER IN CHANGE

OSMO
PROLAZNO
VREME
e-PROGRES

OSMO PROLAZNO VREME e-PROGRES

AMCHAM SERBIA

A LEADER IN CHANGE

OSMO
PROLAZNO
VREME
e-PROGRES

oe

SADRŽAJ

6	KRATAK OSVRT NA OVOGODIŠNJE ISTRAŽIVANJE	19	IV SRBIJA KAO INVESTICIONA DESTINACIJA I SUSEDI
9	SNAGA AMCHAM ZAJEDNICE	21	V PROGNOZE ZA RAST
10	METODOLOGIJA I DEMOGRAFIJA	23	VI IZAZOVI U NAREDNOJ GODINI
12	I UTICAJ COVID-a NA POSLOVANJE	26	VII REFORME ZA NOVE INVESTICIJE I RAST
14	II MERE VLADE ZA POMOĆ PRIVREDI U PANDEMIJI I NJIHOVO KORIŠĆENJE	28	VIII RAZVOJNI BUDŽET
17	III ZADOVOLJSTVO POSLOVNOM KLIMOM I OČEKIVANJA NJENOG RAZVOJA	29	IX EFIKASNOST PRAVOSUĐA
		32	X SMANJENJE KORUPCIJE

KRATAK OSVRT NA OVOGODIŠNJE ISTRAŽIVANJE

AmCham istraživanje poslovne klime i poverenja investitora daje prikaz percepcije članstva AmCham-a o poslovnom okruženju u Srbiji i njihovom poslovanju u tekućoj i planovima za narednu godinu. Istraživanje je sprovedeno putem kvantitativnog, anonimno popunjenog elektronskog upitnika (uzorak je pokrio 126 članica) i 20 kvalitativnih intervjua metodom „lice u lice“ ili online. Istraživanje se sprovodi sedmi put, dok su prethodna istraživanja sprovedena 2013, 2014, 2016, 2017, 2018. i 2019. godine.

UTICAJ COVID-19 NA POSLOVANJE

65% kompanija članica AmCham-a beleži pad poslovanja, a uticaj pandemije najviše se odrazio na pad investicija, a zatim na pad profita i prihoda, dok je zaposlenost u najvećoj meri održana na nivou iz prethodne godine.

Iako pozdravljaju posebno prvi paket mera državne pomoći, većina kompanija članica AmCham-a (59%) nije koristila mere koje je država omogućila kompanijama za pomoć u vreme COVID-19 pandemije. 41% kompanija koje su koristile državnu pomoć uglavnom spadaju u mikro, male i srednje kompanije. Najviše korišćene mere državne pomoći su direktna pomoć (minimalna zarada za zaposlene) i odlaganje plaćanja poreza za 2021. godinu.

Kada govorimo o efikasnosti Vlade u pomoći privredi za vreme pandemije, najbolje je ocenjen prvi paket mera državne pomoći, kao sveobuhvatan i pravovremen. Ostale mere, uključujući blagovremene obavezujuće instrukcije za preventivne mere na radnom mestu, uređenost radnopravnog aspekta samoizolacije i rada od kuće posle vanrednog stanja imaju znatno slabije ocene, i uglavnom se smatra da su kasnile za potrebama firmi, koje su počele da se vraćaju u format rada iz kancelarije od sredine ili kraja maja meseca. Konačno, najlošije je ocenjena dostupnost PCR testiranja za potrebe organizacije rada, efikasnost reor-

ganizacije javno-zdravstvenog sistema za ne-COVID pacijente, ali i nadzor nad primenom preventivnih mera protiv COVID-19.

Preporuka članica AmCham-a za hitne reforme, dok traje pandemija, je omogućavanje potpune elektronske komunikacije privrede sa svim državnim organima i razvoj e-uprave, dalje povećanje kapaciteta zdravstva, kao i pojednostavljivanje međunarodnih plaćanja i naplaćivanja, i relaksacija administrativno zahtevnih procedura koje nameće Zakon o deviznom poslovanju.

ZADOVOLJSTVO I POVERENJE INVESTITORA

Opšte zadovoljstvo poslovnom klimom je umereno, što je i najučestalija ocena u prethodnih pet godina. Kao umereno zadovoljavajuću, poslovnu klimu ocenjuje 63% članova AmCham-a, što imajući u vidu uticaj pandemije i izbornu godinu nije veliki pad u odnosu na prošlu (66%). Takođe, prognoze za dalja poboljšanja poslovne klime su nešto opreznije nego lane, što prati dvogodišnji trend blagog smanjenja optimizma.

Nema velikih očekivanja za unapređenje poslovne klime u narednih godinu dana, i u poređenju sa očekivanjima od prošle godine, entuzijazam je opao za oko 20% - manja poboljšanja očekuje 10% manje kompanija nego lane, a manja pogoršanja očekuje 10% više kompanija.

Većina kompanija članica AmCham-a (56%) očekuje povećanje obima poslovanja i rast, dok 30% planira novo zapošljavanje. Iako je to solidan nivo očekivanja imajući u vidu nepredvidivost pandemije, jaz u odnosu na očekivanja od prošle godine je evidentan - očekivanja za rast biznisa su manja za 22%, a za rast zaposlenosti 30%. Najoptimističniji pokazatelj je ipak vezan za planirane investicije - 2/3 članstva planira da dodatno investira u narednoj godini, što govori o njihovoj dugoročnoj posvećenosti i očekivanju brzog oporavka nakon prestanka pandemije.

Najveći izazov u narednoj godini 70% članica vidi u nepredvidivosti pandemije, zatim u efikasnosti rada državne uprave (48%),

dok **46%** zamera nepredvidivost izmene i primene propisa. Najveća administrativna opterećenja za članice proizilaze iz poreskih, carinskih i propisa iz oblasti deviznog poslovanja.

POSLOVNA KLIMA I REFORME ZA INVESTICIJE

Srbija u odnosu na susede: Srbija je kao investiciona destinacija generalno bolje ocenjena od Crne Gore, Makedonije i Bosne i Hercegovine, a lošije u odnosu na susedne države koje su članice EU.

Reforme za rast privrede - fokus na institucije i dosledno sprovođenje:

Bez obzira na izazove pandemije, institucionalne reforme su i dalje na samom vrhu prioriteta članicama AmCham-a. Unapređenje vladavine prava, efikasnosti pravosuđa i borbe protiv korupcije, sve češće se pominju kao neizostavni preduslov za dalja poboljšanja poslovne klime.

Ukrštanjem prioritarnih reformi i najvećih izazova sa kojima se susreću kompanije, dobija se sledeća lista prioriteta:

1. Unapređenje vladavine prava, efikasnosti pravosuđa i smanjenje korupcije;
2. Unapređenje transparentnosti zakonodavnog procesa (konsultacije sa privredom), a posebno praćenje primene propisa i merenja efekata istih;
3. Unapređenje efikasnosti javne administracije kroz omogućavanje elektronskog komuniciranja sa svim organima, optimizacija procedura, pa njihova digitalizacija – posebnu pažnju posvetiti poreskim, carinskim i procedurama iz oblasti deviznog poslovanja;
4. Sinergija javnog i privatnog zdravstva, radi postizanja boljih efekata u zaštiti zdravlja građana;
5. Predvidivost poreskog i parafiskalnog opterećenja, i reforma Poreske uprave;
6. Dalje suzbijanje sive ekonomije.

SNAGA AMCHAM ZAJEDNICE

PODACI ZA 2019. GODINU

207

AMERIČKIH, MEĐUNARODNIH I
DOMAĆIH KOMPANIJA ČLANICA

97.000

ZAPOSLENIH GRAĐANA SRBIJE *

12,8

MILIJARDI EVRA
OSTVAREN OG GODIŠNJEG PRIHODA *

14

MILIJARDI EVRA
UKUPNO OSTVAREN I INVESTICIJA

METODOLOGIJA I DEMOGRAFIJA

Istraživanje poverenja i zadovoljstva investitora sprovedeno je po sedmi put među kompanijama članicama AmCham-a i zasnovano je na ispitivanju percepcije stanja u srpskoj ekonomiji i očekivanja neophodnih privrednih reformi. Prvo ovakvo istraživanje sprovedeno je krajem 2013. godine, nakon čega je usledilo pet narednih krugova 2014, 2016, 2017, 2018. i 2019. godine. Kao i u slučaju prethodnih istraživanja, metodologija je i ove godine ostala nepromenjena: kvantitativni deo zasnovan je na elektronskoj anonimnoj anketi sprovedenoj u septembru i oktobru 2020. godine, a kvalitativni deo je podrazumevao intervjue „jedan na jedan“ sa top menadžerima odabranih kompanija.

STRUKTURA UZORKA

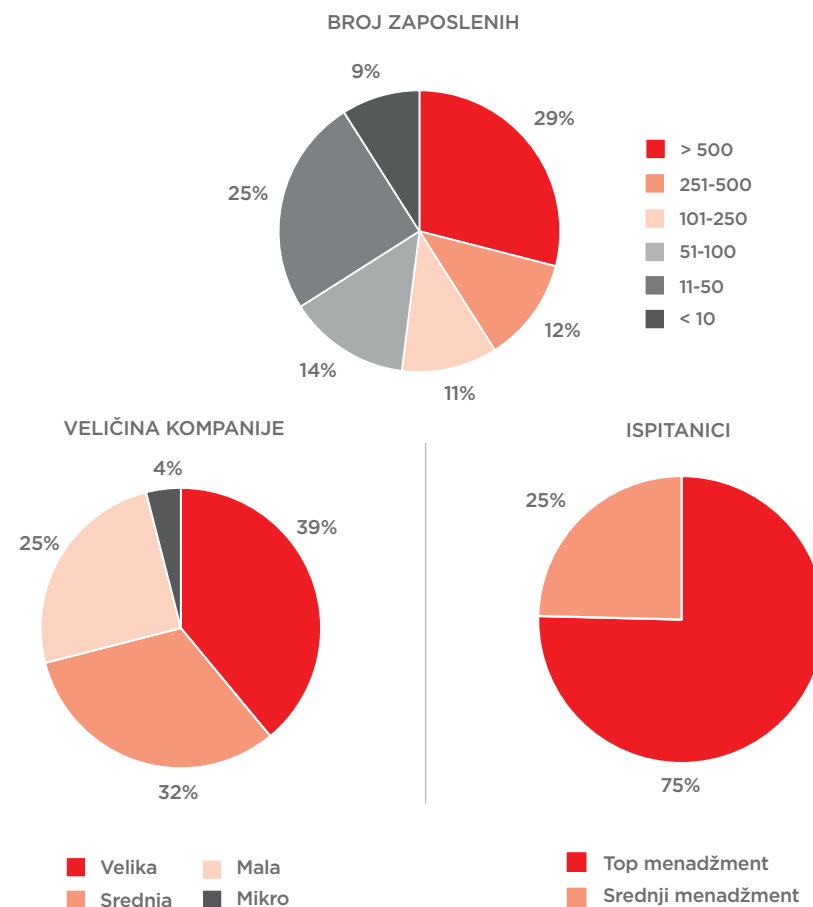
Kvantitativno istraživanje – AmCham kvantitativni uzorak čini 126 AmCham članova, od kojih je 39% velikih, 32% srednjih, 25% malih i 4% mikro kompanija. 29% ovog uzorka čine kompanije sa više od 500 zaposlenih, narednih 23% čine one sa od 100 do 500 zaposlenih, dok ostatak čine kompanije sa ispod 100 zaposlenih.

Čak 81% ispitanih AmCham kompanija članica nema niti jednog zaposlenog sa minimalnom zaradom regulisanom propisima Republike Srbije.

Kompanije koje su učestvovala u istraživanju pokrivaju razne sektore: poljoprivredu, konsultantske usluge i računovodstvo, distribuciju i logistiku, obrazovanje, finansijske usluge, robu široke potrošnje (FMCG), usluge, zdravstvo i farmaceutsku industriju, informaciono-komunikacione tehnologije (IKT), proizvodnju, marketing i odnose sa javnošću, nekretnine i putovanja. Najveći broj ispitanika dolazi iz IKT sektora, sektora konsultantskih usluga, industrije, proizvodnje i finansijskog sektora, a njih 75% su članovi izvršnog rukovodstva svojih kompanija.

Kvalitativno istraživanje – Sprovedeno je putem direktnih intervjua sa 20 odabranih kompanija iz AmCham članstva, koji su podrazumevali komentarisane rezultata kvantitativnog istraživanja i detaljnu razradu ključnih izazova poslovanja.

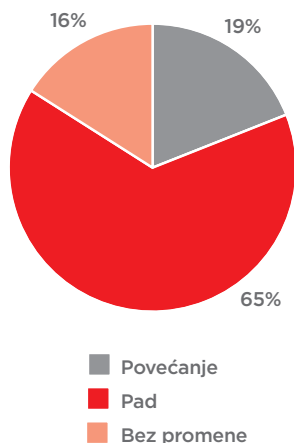
Sektorska pokrivenost AmCham-ovog kvalitativnog uzorka bila je ista kao i kod kvantitativnog. Skoro svi intervjuisani u okviru kvalitativnog uzorka su generalni direktori kompanija.

I UTICAJ COVID-a NA POSLOVANJE

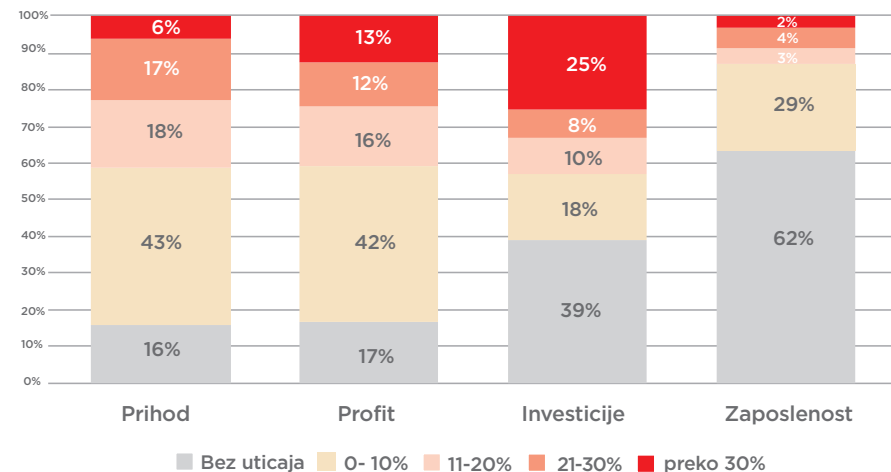
Pandemija COVID-19 svakako je obeležila 2020. godinu, koju će privreda pamtiiti po ubrzanom digitalnoj transformaciji u odnosu na zaposlene i klijente, prekidanju, pa uspostavljanju lanaca vrednosti, opsežnim preventivnim merama u suzbijanju zaraze na radnom mestu, i novim veštinama upravljanja timovima na daljinu. **65% kompanija članica AmCham-a, beleži pad poslovanja, a uticaj pandemije najviše se odrazio na pad investicija, a zatim na pad profita i prihoda, dok je najmanje pogođena zaposlenost.**

UTICAJ PANDEMIJE NA POSLOVANJE

Druga polovina 2020. godine, sve do poslednjeg kvartala, značila je izvesni oporavak i nadoknađivanje izgubljenog prometa tokom vanrednog stanja. Stoga, 19% anketiranih kompanija očekuje povećanje poslovanja do kraja 2020. u odnosu na 2019. godinu, kao i rast investicija, profita i zaposlenosti. Nešto manji procenat (16%) ocenio je da se poslovanje tokom 2020. zadržalo na istom nivou kao i ranije.

UTICAJ PANDEMIJE NA SMANJENJE POSLOVANJA

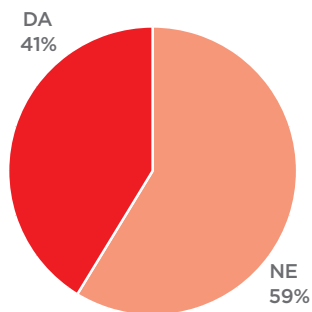

Kvalitativni intervjui pokazali su da su izazovima pandemije najuspešnije odgovorile kompanije koje su imale mogućnost za brz prelazak na rad na daljinu, kao i kompanije čija je priroda delatnosti to dozvoljavala. Ostatak privrede suočio se sa nizom operativnih problema koje je trebalo rešavati, počev od organizovanja prevoza i dolaska zaposlenih na posao u uslovima vanrednog stanja, organizovanja i primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad, logističko-tehničkih izazova u vezi sa održavanjem nivoa snabdevenosti, transportom, servisiranjem opreme, nabavljanjem sirovina, uvoznim i izvoznim procedurama itd. Čini se da su ovi izazovi uglavnom savladani u drugom delu godine, nakon izvesnog uhodavanja i prelaska na nove procedure, koje su nedvosmisleno pokazale značaj digitalizacije i elektronske komunikacije, kako sa državnim organima, tako i sa klijentima. Pojedine industrije, kao što su turizam i ugostiteljstvo, nesrazmerno su pogođene pandemijom te padovi prihoda na godišnjem nivou prelaze preko 90%, zbog čega su procene da će za njihov pun oporavak i povratak na pretkrizni nivo biti potrebno između jedne i tri godine, bez obzira na agilnost samih kompanija.

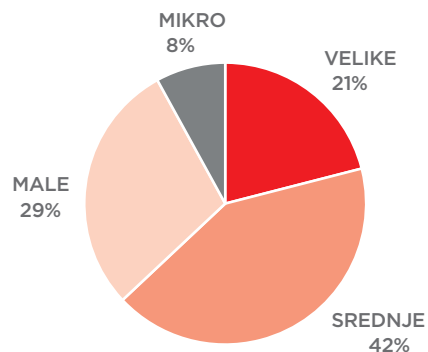
II MERE VLADE ZA POMOĆ PRIVREDI U PANDEMIJI I NJIHOVO KORIŠĆENJE

Iako pozdravljaju posebno prvi paket mera državne pomoći, većina kompanija članica AmCham-a (59%) nije koristila mere koje je država omogućila kompanijama za pomoć u vreme COVID-19 pandemije. **41% kompanija koje su koristile državnu pomoć uglavnom spadaju u mikro, male i srednje kompanije.** Najviše korišćene mere državne pomoći su direktna pomoć (minimalna zarada za zaposlene) i odlaganje plaćanja poreza za 2021. godinu.

KORIŠĆENJE DRŽAVNE POMOĆI U 2020.

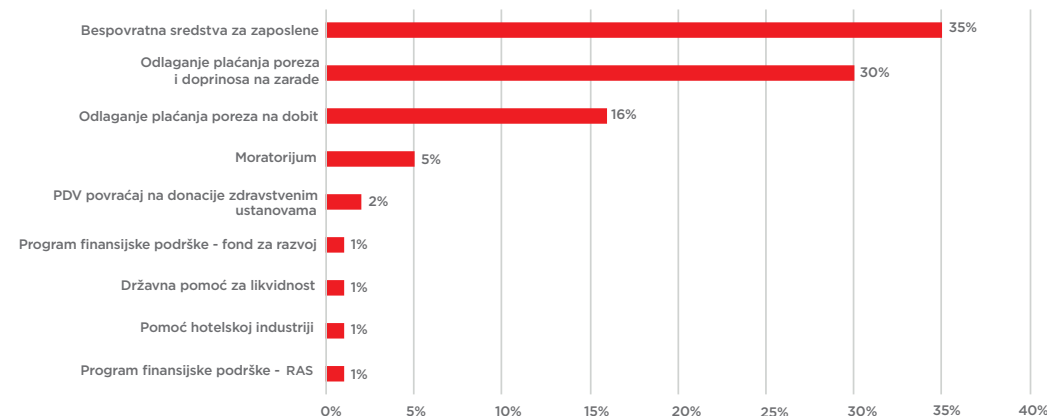

VELIČINA KOMPANIJA KOJE KORISTE MERE - 41% UZORKA

Iako je manje od pola kompanija koristilo državnu pomoć u 2020. godini, čak **82% kompanija smatra da će ona biti potrebna i u 2021. godini.** Smatraju da pomoć treba da bude **targetirana najpogođenijim sektorima** (turizam, HORECA, izvoznim sektorima koji imaju veliki pad tražnje) i prema veličini mikro, malim i srednjim preduzećima. Smatraju da bi najefektivnija pomoć bila smanjenje opterećenja zarada ili nadomešćivanje dela zarada, kao i smanjenje drugih poreskih i neporeskih nameta.

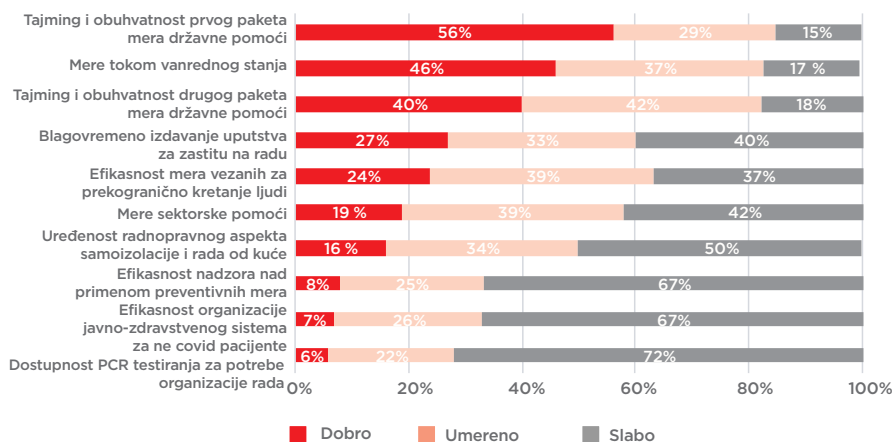
KORIŠĆENE MERE DRŽAVNE POMOĆI

Kada govorimo o efikasnosti Vlade u pomoći privredi za vreme pandemije, **najbolje ocenjen je prvi paket mera državne pomoći.** Ispitanici smatraju da je široko postavljen paket relativno jednostavnih mera za primenu bio pravi potez države u pravom trenutku. **Ponavljanje istog takvog paketa mera tokom leta je ocenjeno čak 17% lošije,** imajući u vidu da se do tada moglo izaći sa merama koje bolje pogađaju one kojima su najpotrebnije, sa istim ili manjim efektom po državni budžet. Zanimljivo je da ispitanici dosta dobro ocenjuju i mere koje su sprovedene tokom perioda vanrednog stanja, koje su uspele da broj zaraženih zadrže pod kontrolom, iako su loše uticale na privredu. Međutim, podrška ovakvim merama u kasnijim mesecima ne bi bila tako visoka prema njihovom mišljenju. Ostale mere, uključujući **blagovremene obavezujuće instrukcije za primenu preventivnih mera na radnom mestu, uređenost radnopravnog aspekta samoizolacije i rada od kuće posle vanrednog stanja, imaju znatno slabije ocene,** i uglavnom se smatra da su kasnile za potrebama firmi, koje su počele da se vraćaju u format rada iz kancelarije od središnje ili kraja maja meseca. U takvim uslovima kompanije su se uglavnom oslanjale na interne korporativne instrukcije, ukoliko se radilo o multinacionalnim kompanijama, a njihove procedure su sledile i neke domaće kompanije.

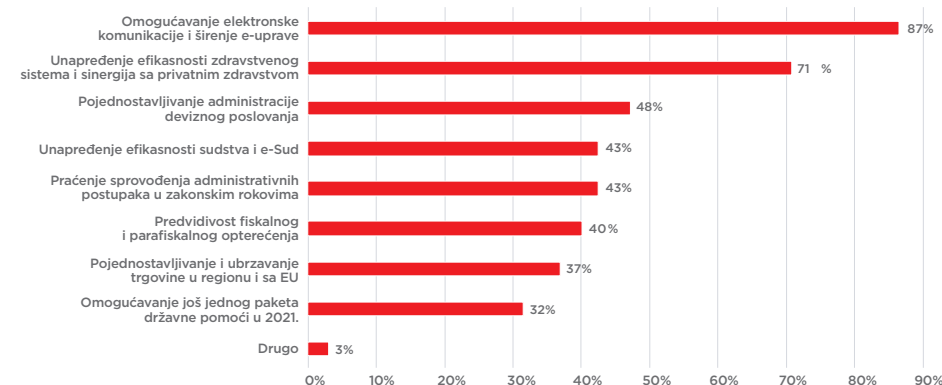
Konačno, **najlošije ocenjena je dostupnost PCR testiranja za potrebe organizacije rada**, imajući u vidu da pored povećanja kapaciteta državnih laboratorija za pouzdano testiranje na prisustvo virusa, kapacitet za testiranje na zahtev nije dovoljan da zadovolji tražnju privrede, a da privatni sektor u Srbiji nije dobio šansu da takve usluge pruža. Efikasnost reorganizacije javno-zdravstvenog sistema za ne-COVID pacijente ocenjuje se kao loša od strane 67% članstva, što je zamerka koja se upućuje i u drugim zemljama, ali članice takođe loše ocenjuju nadzor nad primenom preventivnih mera protiv COVID-19.

EFIKASNOST MERA VLADE TOKOM PANDEMIJE

Kada govorimo o budućnosti, **preporuka članica AmCham-a za Vladu, dok traje pandemija, je da se hitno omogući potpuna elektronska komunikacija privrede sa svim državnim organima, da se radi na optimizaciji procedura koje se zatim digitalizuju**, umesto da se digitalizuju postojeće, često preobimne procedure. Razumljivo, **fokus za vreme pandemije je na funkcionalnom razvoju zdravstva**, korišćenjem svih raspoloživih postojećih resursa, što znači **sinergiju javnog i privatnog sektora** u odgovoru na izazove koje proizvodi pandemija. Treći prioritet je pojednostavljanje međunarodnih plaćanja i naplaćivanja, i **relaksacija administrativno zahtevnih procedura koje nameće Zakon o deviznom poslovanju**.

PRIORITETNE MERE VLADE TOKOM PANDEMIJE

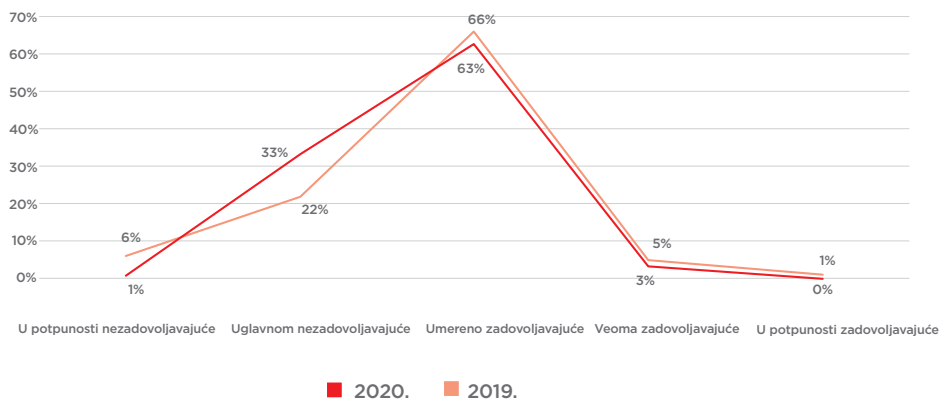

III ZADOVOLJSTVO POSLOVNOM KLIMOM I OČEKIVANJA NJENOG RAZVOJA

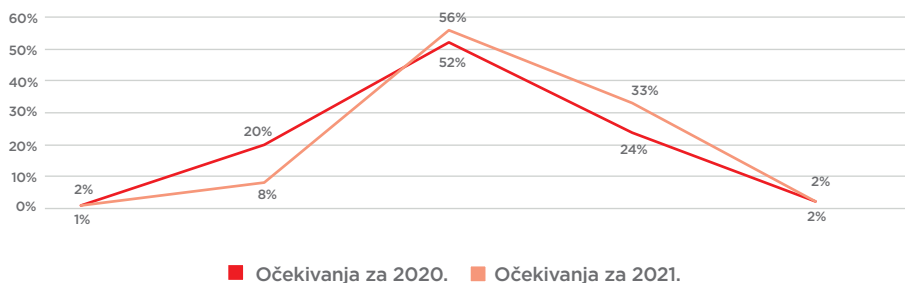
Zadovoljstvo poslovnom klimom, kao i prethodnih pet godina, je umereno sa blagom tendencijom pada. U odnosu na prethodnu godinu, ispitanici su **neznatno oštriji u oceni, ali i dalje velika većina, čak 63%, poslovnu klimu ocenjuje trojkom**. Smanjenje zadovoljstva poslovnom klimom ove godine nije veliko, ali se nastavlja trend smanjenja od 2018. godine, kada je zabeležen najbolji rezultat sa 79% umereno zadovoljavajućih odgovora.

Očekivanja o promeni poslovne klime nisu velika za vreme mandata ove Vlade, uzimajući u obzir njenu oročenost na godinu i po dana. **U poređenju sa očekivanjima (za promenu poslovne klime) od prošle godine, entuzijazam je opao za oko 20%** - manja poboljšanja očekuje 10% manje kompanija nego lane, a manja pogoršanja očekuje 10% više kompanija.

OCENA POSLOVNOG OKRUŽENJA

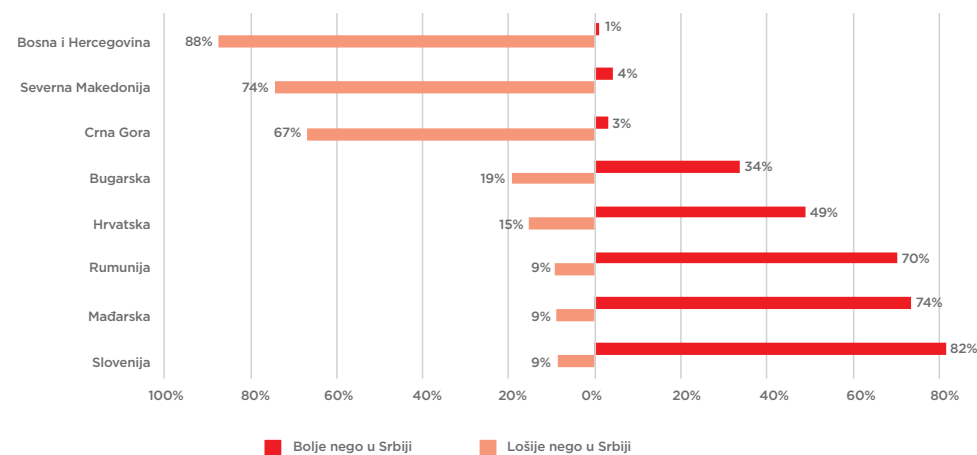
POSLOVNO OKRUŽENJE U NAREDNOJ GODINI - OČEKIVANJA

IV SRBIJA KAO INVESTICIONA DESTINACIJA I SUSEDI

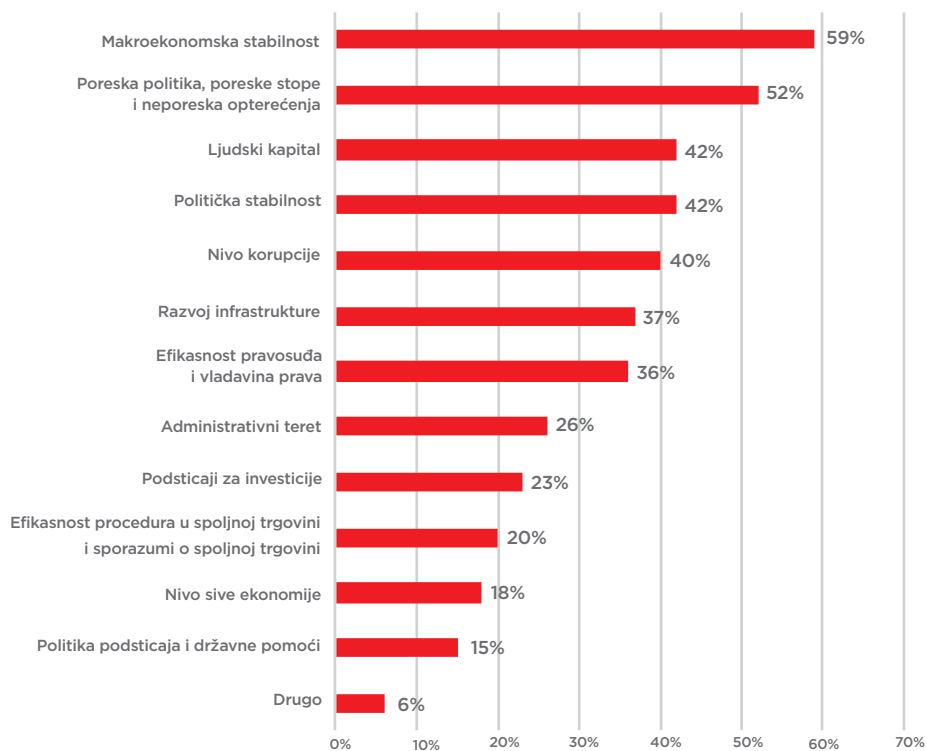
Kada se poslovna klima u Srbiji uporedi sa poslovnom klimom zemalja u okruženju, utisak članova AmCham-a je da je investiciona klima u Bosni i Hercegovini, Severnoj Makedoniji i Crnoj Gori znatno lošija nego u Srbiji. Sve tri zemlje su po ovom osnovu zabeležile pad u odnosu na prošlogodišnje istraživanje, s tim što je on nešto blaži u Bosni i Hercegovini, kao najlošije rangiranoj, dok je u Crnoj Gori i Severnoj Makedoniji uočeno osetnije pogoršanje. Kada je reč o zemljama sa boljom percepcijom poslovnog okruženja, umereno bolja situacija je u Bugarskoj i Hrvatskoj, dok je u Rumuniji, Mađarskoj i Sloveniji situacija ocenjena kao znatno bolja. **Sve države koje su bolje rangirane u odnosu na Srbiju beleže porast poverenja, osim Mađarske u kojoj je uočen nazadak, i Hrvatske, koja u odnosu na prethodnu godinu stagnira.** Percepcija članova AmCham-a u ovom smislu gotovo je identična u poslednje četiri godine, s tim što je tokom 2020. došlo do izvesnog produbljivanja jaza kako u odnosu na lošije rangirane, tako i u odnosu na bolje rangirane privrede u regionu.

SRBIJA KAO INVESTICIONA DESTINACIJA U POREĐENJU SA ZEMLJAMA REGIONA

Srbija je u prethodnom periodu bila veoma uspešna u privlačenju stranih direktnih investicija. Iako je pandemija oborila priliv istih u 2020. godini, postoje očekivanja da će se, po oporavku privrede, povećati i investiciona aktivnost. Članice AmCham-a smatraju da su za svakog stranog investitora najvažniji parametri na osnovu kojih se donosi investiciona odluka: makroekonomska stabilnost, nivo poreskog i neporeskog opterećenja, raspoloživost ljudskog kapitala, politička stabilnost i nivo korupcije infrastrukturnog razvoja.

KLJUČNI FAKTOR ZA DODATNE STRANE DIREKTNE INVESTICIJE

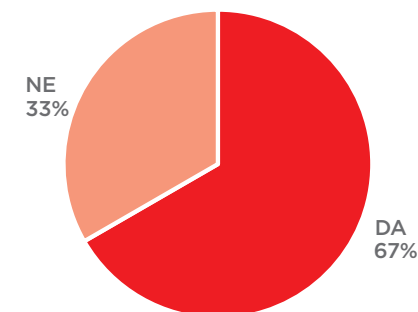

V PROGNOZE ZA RAST

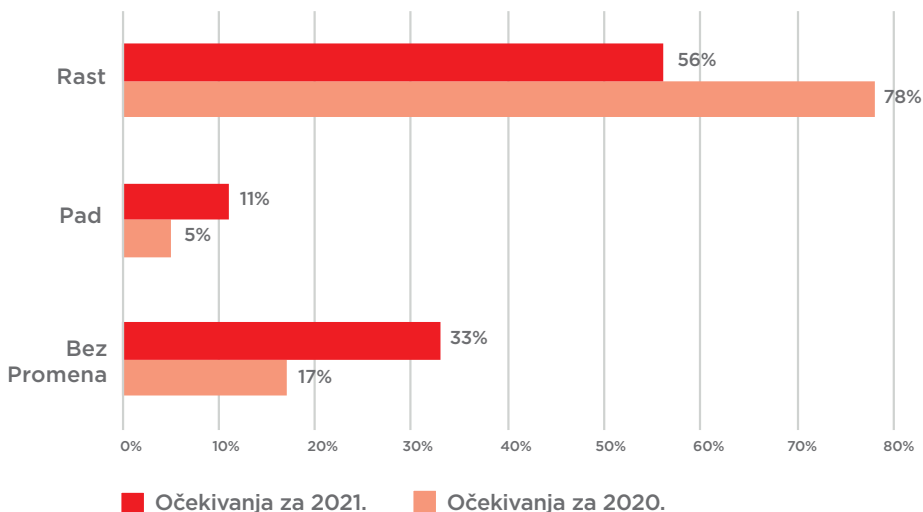
Uprkos činjenici da je sledeća godina neizvesna, jer sa jedne strane, tada za većinu naše privrede dolaze na naplatu odložena poreska davanja, a negativni uticaj pandemije neće nestati barem u prvih 6 meseci, **natpolovična većina članica AmCham-a (56%) očekuje povećanje obima poslovanja i rast, dok 30% planira novo zapošljavanje.** Tek u poređenju sa očekivanjima od prethodne godine vidi se zapravo efekat pandemije na poslovanje članica AmCham-a i njihova očekivanja – **očekivanja za rast biznisa su manja za 22%, a za rast zaposlenosti 30%.** Ukoliko uporedimo ova očekivanja sa ranijim istraživanjima, sličan nivo rasta poslovanja AmCham članice očekivale su u 2016. godini.

Najoptimističniji pokazatelj je ipak vezan za planirane investicije - 2/3 članstva planira da dodatno investira u narednoj godini, što govori o njihovoj dugoročnoj posvećenosti i očekivanju brzog oporavka nakon prestanka pandemije.

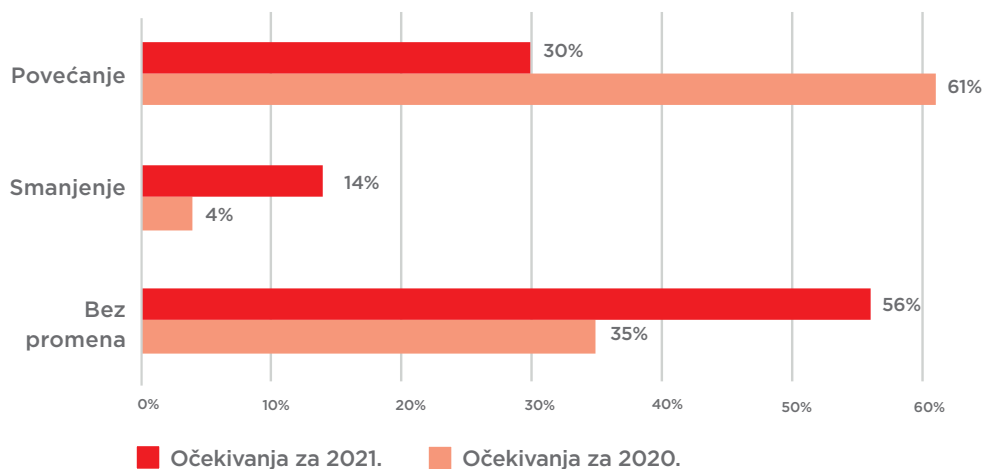
DODATNE INVESTICIJE U 2021.

POSLOVANJE U NAREDNOJ GODINI - OČEKIVANJA

BROJ ZAPOSLENIH U NAREDNOJ GODINI - OČEKIVANJA

VI IZAZOVI U NAREDNOJ GODINI

Većinska ocena AmCham kompanija članica (70%) je da će najveći izazov u 2021. godini biti prepreke u poslovanju uslovljene pandemijom COVID-19 virusa.

KLJUČNI IZAZOVI U 2021.

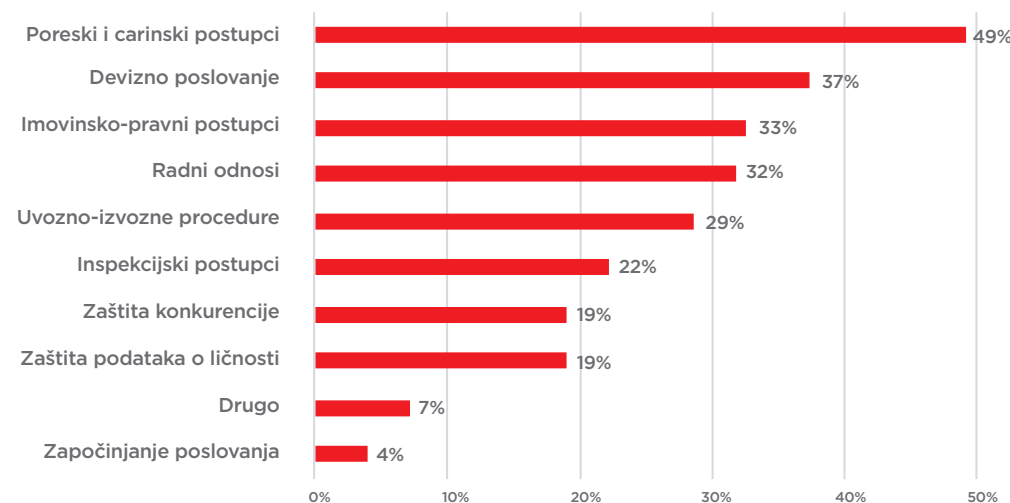

Kada na trenutak ostavimo po strani izazove koje epidemija uzrokuje, dolazimo do zaključka da AmCham članice smatraju, po prvi put, da će najveći izazov u 2021. godini biti **efikasnost rada državne uprave (48%)** što predstavlja značajan skok ovog prioriteta u poređenju sa **prethodnom godinom (31%)**. Kvalitativni intervjui pružaju moguća objašnjenja ovakvog skoka. Sa jedne strane, činjenica je da se kompanije fokusiraju na svoje poslovanje, internu reorganizaciju i prilagođavanje novonastaloj situaciji, i da im svako dodatno angažovanje resursa na neproduktivne načine neuporedivo više smeta. Takođe, oklevanja u brzom formiranju Vlade Republike Srbije i zaustavljanje reformskih procesa u mnogim ministarstvima, dovodi do percepcije da državna uprava nije dovoljno efikasna.

Za razliku od prošlogodišnjeg četvrtog mesta na listi, **predvidivost izmene i primene propisa** ove godine vraća se na visoko treće mesto na listi sa **46%** ispitanika koji je vide kao izazov. Ponovljeni su primeri iz prošlih godina da se pokušavaju izmene sistemskih propisa, kao što je to ove godine bilo sa Zakonom o privrednim društvima, bez dana javne rasprave. Poredeći sa iskustvima pre prošle godine, nepredvidive izmene propisa bile su najveći izazov od 2016 -2019. godine. Sistemsko rešenje ovog problema, na žalost, nije postignuto ni usvajanjem Zakona o planskom sistemu, koji na detaljan način predviđa konsultativne procese u toku izrade planskih akata, ali i zakonskih rešenja, te je neophodno razmotriti alternativne načine.

Dostupnost i pronalaženje adekvatne radne snage je sa prošlogodišnjeg apsolutnog prioriteta (52%) pala na četvrto mesto (**39%**), što je i razumljivo, imajući u vidu pad tražnje za novim zaposlenima tokom 2020, i oprezne planove za zapošljavanje u narednoj godini. Sa početkom pandemije, došlo je do povratka velikog broja državljana na privremenom radu u inostranstvu, te je neophodno razmotriti moguće mere za njihovo angažovanje u Srbiji, kako se sa povratkom privredne aktivnosti na pretkrizni nivo dostupnost adekvatne radne snage opet ne bi postavila kao najveći izazov za operativni rast poslovanja.

OPTEREĆUJUĆE ADMINISTRATIVNE PROCEDURE

Kao **najzahtevnije procedure**, članice AmCham-a ocenjuju **poreske i carinske procedure**, pa zatim **procedure vezane za poštovanje Zakona o deviznom poslovanju pri realizaciji deviznih plaćanja i naplata, kao i kreditnih poslova sa inostranstvom**. Dodatno otežavanje članice vide u izmeni propisa iz oblasti deviznog poslovanja sredinom 2020. godine, kojima se dodatno usložnjava plaćanje i naplata po spoljnotrgovinskim poslovima. Primena propisa **iz oblasti rada** u vreme pandemije korona virusom, dodatno je otežana tumačenjem koje važi još od 2015. godine, koje **validnost elektronske komunikacije između poslodavca i zaposlenog ograničava na nekoliko, u zakonu navedenih primera**, dok druga elektronska komunikacija nema jasan status usaglašenosti sa propisima.

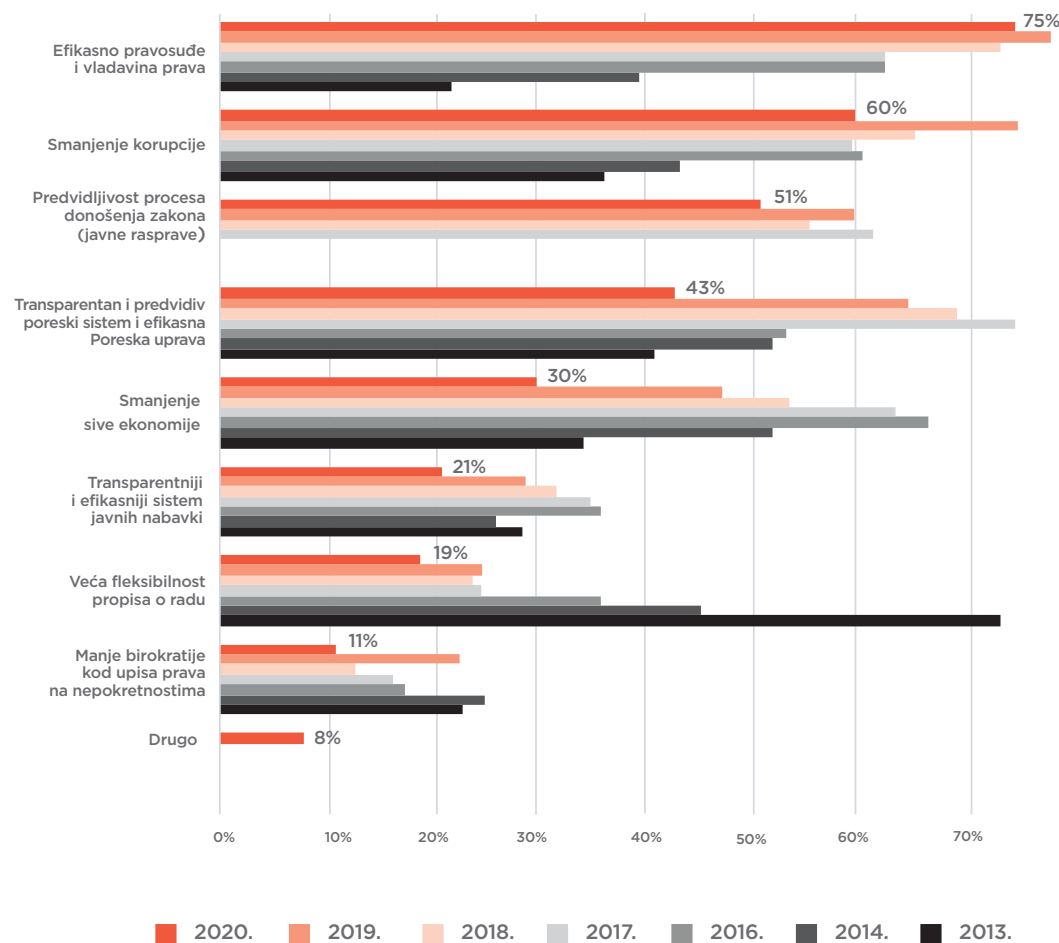
VII REFORME ZA NOVE INVESTICIJE I RAST

Pandemija i njeni efekti na poslovanje nisu promenili mišljenje članica AmCham-a o dugoročnim prioritetima za unapređenje poslovne klime. Kao i prethodne dve godine, **najvažnija reforma ostaje unapređenje rada pravosuđa i vladavina prava**, a kao drugi prioritet članice vide **smanjenje korupcije** (detaljnije o ova dva prioriteta u nastavku).

Treći prioritet AmCham članice i dalje vide u **unapređenju predvidivosti izmena propisa**, imajući u vidu da broj javnih rasprava na izmene propisa iz godine u godinu pada. Iako 2020. godina nije bila godina velike regulatorne aktivnosti, imajući u vidu pandemiju, izbornu godinu i dugačak period formiranja nove Vlade, paket zakona koji je ušao u proceduru zajedno sa budžetom, uz kratke konsultacije od nekoliko dana, govori o značajnoj mogućnosti za unapređenje u narednim godinama.

Značajna poboljšanja ipak se vide, ne samo u domenu **regulative iz oblasti rada izmenjene 2014. godine**, već i u **unapređenju percepcije članova vezano za obim sive ekonomije, koja je sada na nižem nivou nego 2013. godine, pre vrhunca u 2016. godini**. Iako su nadzorni mehanizmi osnaženi u konvencionalnom svetu, siva ekonomija se ubrzano seli na internet. Tokom pandemije, nelegalna trgovina putem interneta dobila je na značaju.

REFORME ZA DUGOROČNI RAST

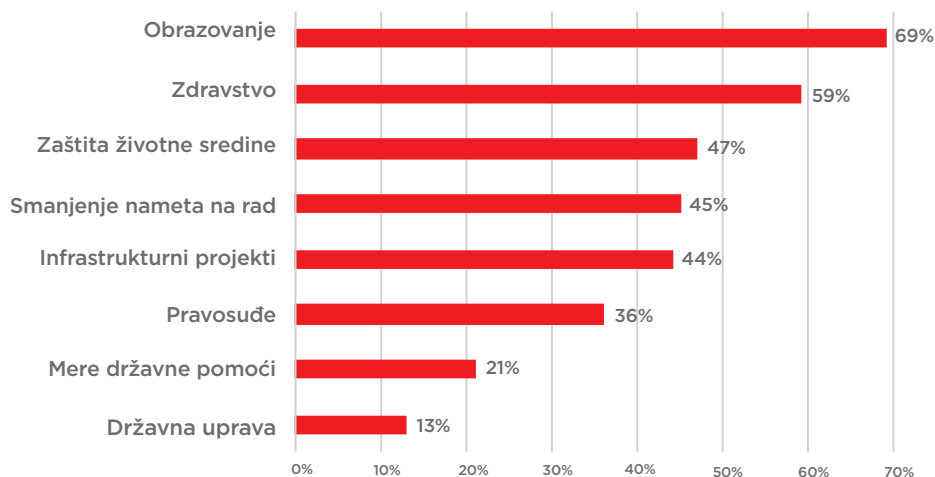

VIII RAZVOJNI BUDŽET

Obrazovanje je oblast koja se iz godine u godinu pojavljuje na prvom mestu kada je reč o zahtevima privrede za alokaciju budžetskih sredstava. Podsticanje privrednog rasta nije ostvarljivo bez kontinuiranog ulaganja u unapređenje obrazovanja, veću agilnost obrazovnog sistema i njegovo usklađivanje sa potrebama privrede, kako bi se adekvatno odgovorilo na izazove koje donosi četvrta industrijska revolucija i njene inovacije, ali i nepovoljna demografska situacija i migracija radno sposobnog stanovništva.

Investicije u zdravstveni sistem su ocenjene kao jedan od ključnih prioriteta od strane 59% ispitanika, što je značajno povećanje u odnosu na prethodnu godinu (11%). Utisak je da je pandemija korona virusa doprinela sazrevanju svesti o neophodnosti da zdravstveni sistem bude funkcionalan, efikasan, opremljen i dostupan najširem krugu građana. I pored požrtvovanja koje su zdravstveni radnici ispoljili tokom borbe protiv pandemije, jasno je da se sistem ne može oslanjati na entuzijazam pojedinaca, već ga je potrebno ustrojiti na jasno definisanim i održivim kriterijumima.

RASPODELA RAZVOJNOG BUDŽETA

U tom smislu, relativno loše je ocenjena efikasnost organizacije javno-zdravstvenog sistema za ne-Covid pacijente, dostupnost PCR testiranja za potrebe organizacije rada, kao i iskorišćenost resursa privatnog zdravstvenog sistema u borbi protiv pandemije.

Zaštita životne sredine nametnula se kao jedna od značajnih oblasti za ulaganje budžetskih sredstava (47%), što je povećanje od skoro deset puta u odnosu na 2019. godinu (5%). Tokom kvalitativnih intervjua, u više navrata je naglašeno zalaganje članova AmCham-a za razvoj cirkularne ekonomije, zelenih industrija i zelenih gradova, koji pored stvaranja zdravog životnog okruženja predstavljaju i značajan generator privrednog rasta.

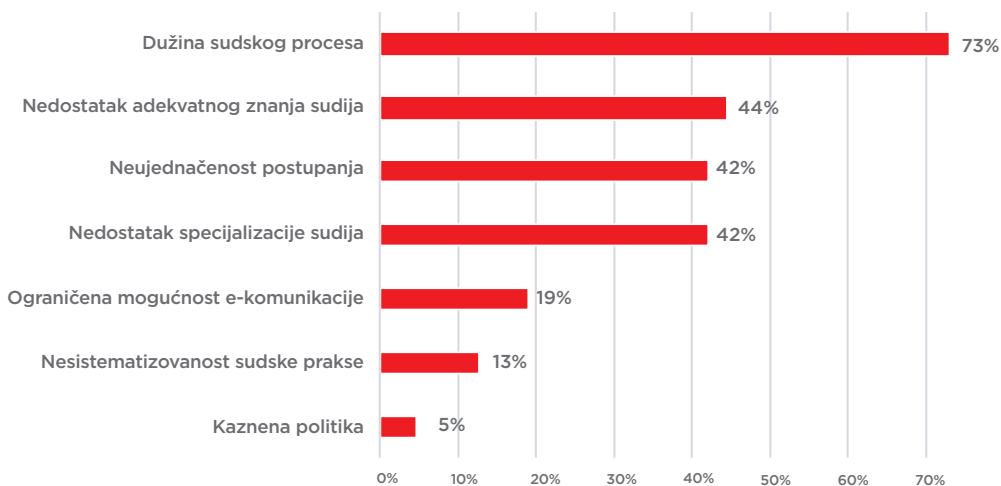
Nameti na rad i dalje se percipiraju kao značajan faktor opterećenja privrede (45%), što je primetan rast u odnosu na prošlu godinu (27%). Investiranje u infrastrukturne projekte bio bi adekvatan način za razvojno ulaganje budžetskih sredstava prema mišljenju 44% ispitanika, dok se preostali prioriteti odnose na unapređenje stanja u pravosuđu (36%), državnoj upravi (13%) i ulaganje u novi paket mera državne pomoći (21%).

IX EFIKASNOST PRAVOSUĐA

Unapređenje rada pravosudnih organa i povećanje njihove efikasnosti još uvek predstavlja jedan od najznačajnijih izazova za kreiranje poslovnog okruženja koje odlikuje vladavina prava, pravna sigurnost i predvidljivost uslova poslovanja. Dužina trajanja sudskih postupaka je i ove godine najznačajnija primedba koju ističe čak 73% učesnika istraživanja, dok na drugo mesto izbija nedostatak adekvatnog znanja sudija (44%), sa značajnim povećanjem u odnosu na percepciju od prošle godine (20%). Zatim slede neujednačenost postupanja i nedostatak specijalizacije sudija, kao prepreke na koje je ukazalo po 42% ispitanika. Ovi rezultati upućuju na zaključak o neophodnosti sveobuhvatnog, osmišljenog i kontinuiranog ulaganja u specijalizaciju i edukaciju sudija, javnih tužilaca i pravosudnog kadra u celini, kako bi se uspostavio i održao korak sa sve složenijom regulativom, čije tumačenje i primena iziskuju stručna znanja koja prevazilaze nivo opšte informisanosti.

Manji broj ispitanika ukazao je na prepreke kao što su ograničena mogućnost e-komunikacije sa sudovima (19%) i nesistematizovanost sudske prakse (13%), što ukazuje na to da se ovaj aspekt rada pravosuđa, i pored značajnog prostora za unapređenje, još uvek ne doživljava kao ključan problem na putu ka efikasnom pravosuđu. Kada je reč o negativnim ocenama, utisak je da „ljudski faktor“ odnosi značajniju prevagu u odnosu na tehničke aspekte rada pravosuđa, izražene kroz ograničenu upotrebu platformi za elektronsku razmenu dokumenata i online praćenje toka postupaka, te nemogućnost pretrage sudske prakse po najrelevantnijim kriterijumima.

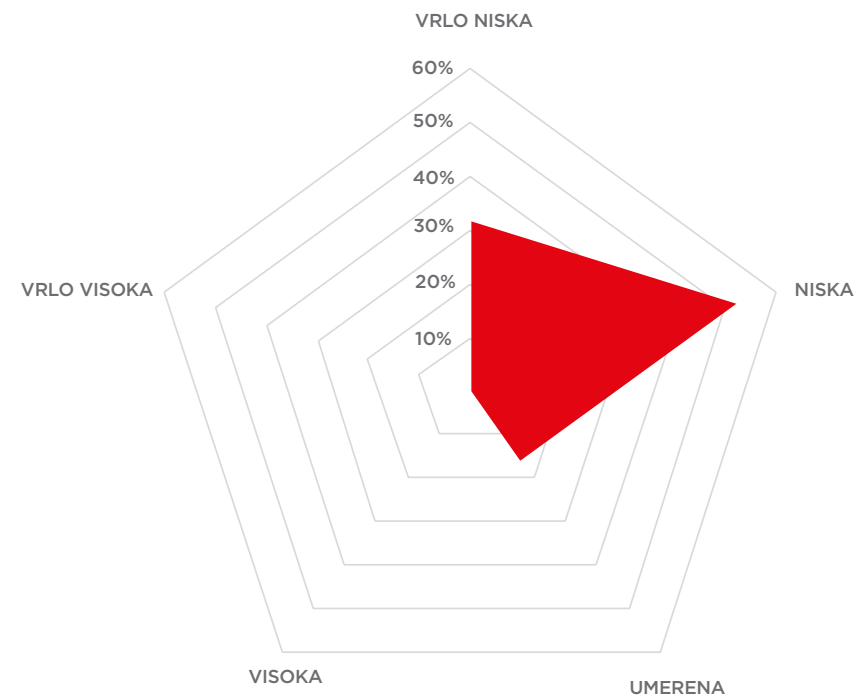
PRAVOSUDNI SISTEM - NAJVEĆE PREPREKE

U pogledu ukupne ocene efikasnosti pravosuđa u odnosu na prethodnu godinu, zapaža se smanjenje broja ispitanika koji efikasnost pravosuđa ocenjuju kao umerenu, i značajno povećanje procenta niskih ocena (čak 52% učesnika). Niko od ispitanika ove godine nije ocenio pravosuđe visokom ili umereno visokom ocenom, dok je najnižu ocenu dalo 32% članova koji su uzeli učešće u istraživanju.

I pored toga što je smanjenju efikasnosti pravosuđa u određenoj meri doprinela pandemija COVID-19, kao i opterećenost nesrazmerno velikim brojem predmeta kojima se od poslovnih banaka zahteva vraćanje troškova obrade kredita, tendencije koje se iz godine u godinu uočavaju nisu ohrabrujuće i jasno ukazuju na neophodnost sistemskog delovanja, kako bi se pravosuđe učinilo efikasnijim, agilnijim, kompetentnijim i osposobljenijim za aktivan doprinos u oblikovanju stabilnog i predvidljivog poslovnog okruženja, koje karakterišu jednaki uslovi poslovanja za sve i funkcionalni mehanizmi zaštite prava i interesa.

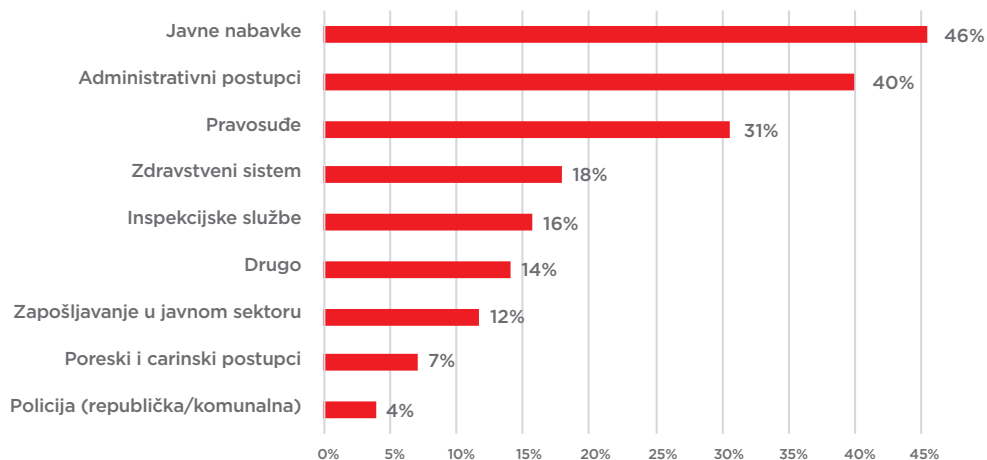
EFIKASNOST PRAVOSUĐA

X SMANJENJE KORUPCIJE

Uspešna borba protiv korupcije predstavlja jedan od ključnih izazova države, prema percepciji članova AmCham-a. Većina ispitanika smatra da je korupcija najzastupljenija u oblasti javnih nabavki, a zatim slede upravni postupci i pravosuđe, sa nešto nižim, ali i dalje zabrinjavajućim procentima. Donekle umerenija percepcija korupcije prisutna je u odnosu na funkcionisanje zdravstvenog sistema, inspeksijskih službi i zapošljavanja u javnom sektoru.

PERCEPCIJA KORUPCIJE

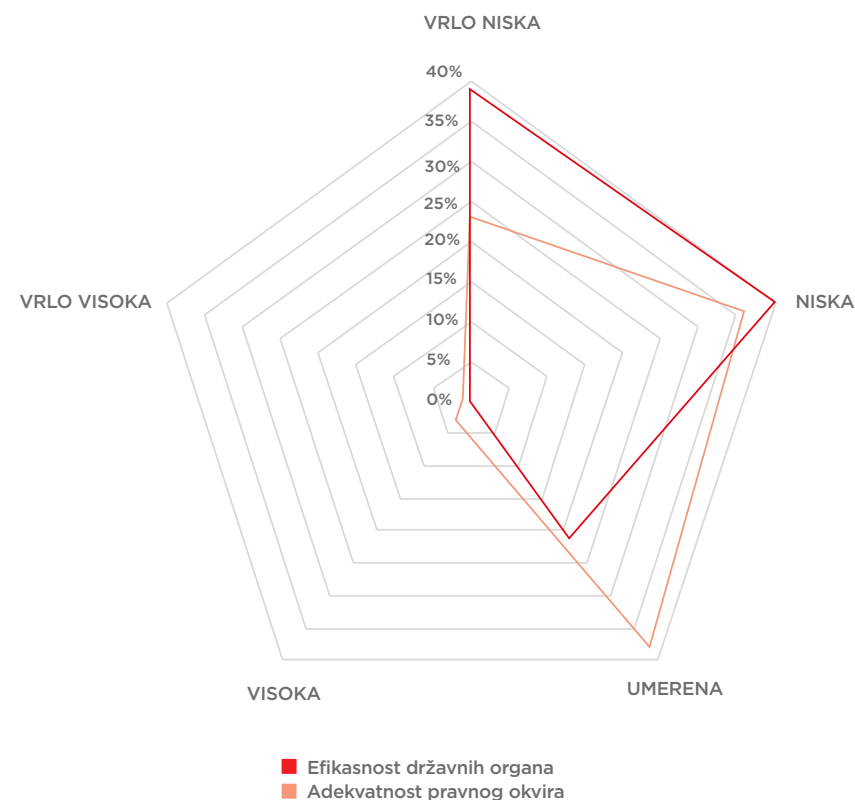

I pored toga što su adekvatnost pravnog okvira za borbu protiv korupcije i efikasnost držanih organa u borbi protiv korupcije vrlo nisko ocenjeni, čini se da je problem izraženiji kada je reč o primeni propisa u odnosu na njihovu sadržinu. Nijedan ispitanik nije ocenio efikasnost borbe protiv korupcije vrlo dobrom ili odličnom ocenom, dok skoro podjednak broj njih (39% i 40%) smatra da je ona vrlo niska ili niska. Tek 21% učesnika istraživanja smatra da je uspeh državnih organa u borbi protiv korupcije

umeren. Kada posmatramo pravni okvir, udeo umerenih ocena je nešto viši od jedne trećine (38%), ali i pored toga, vrlo niska i niska adekvatnost čine ubedljivu većinu preostalih glasova, uz zanemarljiv procenat vrlo dobrih ocena (1%). Odlične ocene ove godine nisu date.

Opređenje za odlučnu i efikasnu borbu protiv korupcije ostaje jedan od najglasnijih zahteva privrede. Ravnopravni uslovi poslovanja i zdrava konkurencija na tržištu nisu dostižni u prisustvu korupcije, koja unosi nepoverenje u poslovne odnose, favorizuje negativnu selekciju i obesmišljava funkcionisanje mehanizama za zaštitu prava i interesa.

BORBA PROTIV KORUPCIJE

ceo

AMCHAM SERBIA

A LEADER IN CHANGE